

การสร้างมายาคติด้วยการแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมายในสื่อการแสดงสี่เผ่าไท  
เพื่อเชิดชูอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ

The myth of make up as the significance of the 4 tribes Sisaket  
Province's performances for glorification of their identities

กฤษณ์ คำนนท์<sup>1</sup>

Krit Kamnon<sup>1</sup>

**บทคัดย่อ**

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมมายาคติทางการแต่งหน้าและการสื่อความหมายด้วยวิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติสี่เผ่าไทในจังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษาพบว่า การสร้างมายาคติด้วยการแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมายในการสื่อการแสดงสี่เผ่าไท เพื่อเชิดชูอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ อันได้แก่ การแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ “รำเซียงซ่อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย “เรือมมะมั่วต” ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร “หมอลำเรื่อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และ “รำเซ็งสะโน” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ จากกระบวนการแต่งหน้าในแต่ละขั้นตอนมีวิธีการที่สอดคล้อง คล้ายคลึง ใกล้เคียง และเชื่อมโยงกัน โดยวิธีการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสี่เผ่าได้นำโครงสร้างของการแต่งหน้าและองค์ประกอบทางเข้ามาประยุกต์ใช้ในการแต่งหน้า นอกจากนี้การแต่งหน้าในสื่อการแสดงสี่เผ่าไทของกลุ่มชาติพันธุ์ได้สื่อความหมายร่วมกันคือ “ความงาม” ซึ่งถือเป็นมายาคติของการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสี่เผ่าไท อันเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดศรีสะเกษ

**คำสำคัญ:** มายาคติ, การสื่อความหมาย, การแสดงสี่เผ่าไท, อัตลักษณ์

**Abstract**

This study is a qualitative research which aims to study and understand how makeup method reflects and interprets in a performance of the 4 tribes of Srisaket province, to honor the identity of Srisaket, as well. It was found that myth creation of

<sup>1</sup> (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.) ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

E-mail: web\_webmaz@live.com

Asst.Prof.Dr, Lecturer of Division of Communication Arts, Faculty of humanities and social sciences,

Sisaket Rajabhat University. E-mail: web\_webmaz@live.com

makeup for interpretation of the performance includes the makeup representing to the ethnic groups i.e. “Rumchiang” Suai’s performance, “Ruem Ma-muad” Khmer’s, “Mor Rum Rueng” Laos’s, and “Rum Seung Sa Nai” Yer’s. According to the makeup styles of the 4 tribes, they are related to one another and similarly with the make-up structure and element of arts. Besides the identity representative, the makeup has shown the “beauty” which is supposed to be the myth of the performance.

**Keywords:** myth, interpretation, 4 tribes performance, identity

## บทนำ

ในกระบวนการสื่อสาร การสื่อความหมายที่แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของสัญลักษณ์และสัญลักษณ์ เช่น การพูดหรือตัวอักษรที่ถูกกำหนดขึ้นใช้ร่วมกันในสังคม เพื่อให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจตรงกัน นำไปสู่การประสบความสำเร็จทางการสื่อสาร ที่เรียกว่าการสื่อสารแบบ “วจนภาษา” แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง การสื่อสารยังครอบคลุมไปถึงลักษณะของการใช้ภาษาสัญลักษณ์ ลักษณะท่าทาง รูปภาพและสิ่งที่ถูกประกอบสร้างทำเทียมขึ้นมา ที่เรียกว่าการสื่อสารแบบ “อวัจนภาษา” ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการสื่อสารเช่นเดียวกัน โดยปรมา สตะเวทิน (2531: 36) ได้กล่าวว่า การสื่อสารเชิงอวัจน (Nonverbal communication) เป็นการสื่อสารโดยใช้รหัสหรือสัญลักษณ์อย่างอื่นแทนที่จะใช้ภาษาพูดหรือภาษาเขียน เช่นการยิ้ม การแสดงกิริยาอาการ หรือวรรคตอน เป็นต้น รหัสหรือสัญลักษณ์ใช้แทนภาษาพูดหรือภาษาเขียนในการสื่อสารเชิงอวัจนะแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภทคือ เวลา เนื้อหา กิริยา สิ่งของ ร่างกายและเสียงที่เปล่งออกมาแต่ไม่มีความหมาย

การสื่อสารจำไม่ได้ถูกจำกัดแค่เพียง “วจนภาษา” เท่านั้น แต่ยังขยายวงกว้างไปถึงการสื่อสารด้วยระบบสัญลักษณ์ ลักษณะท่าทาง รูปภาพ ที่สามารถสื่อความหมายในตัวของมันเองให้แก่ผู้ที่พบเห็นได้ นั่นก็คือคือ “อวัจนภาษา” โดย McLuhann ได้นำเสนอเรื่อง สื่อคือสาร medium is the message กล่าวคือ สื่อใดๆก็ตามต่างมีความหมายในตัวมันเองที่สามารถบ่งบอกสารให้กับผู้อื่นได้ เช่น ท่าทาง เสื้อผ้า รูปภาพ ใบหน้าที่แสดงอารมณ์ของมนุษย์ สารที่กล่าวถึงก็ไม่จำกัดความหมายแค่เพียงวจนภาษาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความหมายที่ได้จากการสัมผัสรับรู้และเข้าใจ ดังนั้นใบหน้าของมนุษย์ จึงถือเป็นสื่อที่สามารถสื่อความหมายในอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ได้เช่นเดียวกัน

ใบหน้าของมนุษย์ถือเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายต่างๆ ได้อย่างมากมาย ตามที่ (Planalp: 1998) ได้กล่าวไว้ว่า ใบหน้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้สื่อสารอารมณ์ได้ง่ายที่สุดและคนโดยทั่วไปมักจะมองเห็น ใบหน้าของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นสิ่งแรกในขณะที่มีการสื่อสารแบบเผชิญหน้า ใบหน้าของมนุษย์จึงสามารถสร้างอารมณ์ได้ในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์สนุกสนานหรืออารมณ์เศร้า เป็นต้น ใบหน้าของมนุษย์จึงเปรียบเสมือนหน้ากากที่สามารถแสดงอารมณ์และความรู้สึกที่

หลากหลายในช่วงเวลาต่างๆ นอกจากนั้นในอียิปต์ยังให้ความสำคัญในการสื่อความหมายผ่านการใช้สีจากเปลือกไม้ ผงดิน ไขมัน และอื่นๆ มาใช้แต่งแต้มลงบนใบหน้า เพื่อความงาม การแสดง และรวมไปถึงการประกอบพิธีกรรม อ่อนนวนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งที่มองไม่เห็น ด้วยการแต่งแต้มสีลงบนใบหน้าหรือที่เรียกว่า “การแต่งหน้า” โดยการแต่งหน้าได้มีการสั่งสม การสืบทอด และการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งกลายเป็นวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การแต่งหน้าถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์โลกอย่างปฏิเสธไม่ได้ การแต่งหน้าของมนุษย์จะมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป การแต่งหน้าจำเป็นต้องอาศัยหลักการด้านองค์ประกอบทางศิลปะเช่น เส้น สี แสง เงา รูปทรง ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งสื่อความหมายได้ด้วยตัวของมันเอง อาจจะมีคามหมายโดยตรงหรือมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ก็เป็นได้ การแต่งหน้าจึงเป็นการสื่อความหมายด้วย (sign) รหัส (Code) และวัฒนธรรม (Culture) มนุษย์จึงนำเอาการแต่งหน้ามาใช้เพื่อช่วยในการเสริมสร้างให้เกิดความสมบูรณ์และสื่อความหมายศาสตร์ต่างๆ เช่น การแสดง การละคร การร่ายรำ

การสื่อความหมายด้วยการแต่งหน้าในการแสดงจำเป็นต้องใช้ความรู้สึกรักคิดและจินตนาการในการแต่งหน้าเพื่อสร้างภาพนิมิต (Simulacrum) ให้เกิดขึ้นมาภายในจิตใจ โดยการแต่งหน้าการแสดงถือเป็นการลอกเลียนแบบ (Simulation) จากจินตนาการ โดยไม่จำเป็นต้องมีการอ้างอิงจากตัวหมายถึง (Signified) ตามกระบวนการสื่อความหมาย (Signification) ความเป็นจริงต่างๆ จึงไม่มีขอบเขตของความ เป็นจริงอีกต่อไป ความเป็นจริงจึงถูกลดทอนความสำคัญลงอย่างชัดเจน ทำให้เกิดเป็นความจริงเชิงสมมุติ (Hyper real) ที่ไม่จำเป็นต้องอ้างอิงสิ่งใดหรือค้นหาความเป็นจริงอีกต่อไป เพราะสามารถสื่อความหมายได้ในตัวของมันเอง การแต่งหน้าการแสดงจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernist) ตามแนวคิดภาพนิมิตของ Jean Baudrillard

การแต่งหน้าถือเป็นกระบวนการสื่อความหมาย ในเชิงสัญลักษณ์วิทยา ตามที่ Ferdinand de Saussure (อ้างใน ชีรยุทธ บุญมี 2551: 64-65) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส ได้แบ่งสัญลักษณ์ออกเป็นสองส่วน คือ ตัวหมาย (Signifier) และความคิดที่ถูกหมาย (signified) ... ทั้งสองสิ่งนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน ดำรงอยู่ด้วยกันคล้ายๆ สองด้านของเหรียญ หรือบางครั้งโซซุสเปรียบเทียบกับการตัดกระดาษ ไม่ว่าจะป็นรูปร่างอะไรก็ล้วนมี 2 ด้าน คือด้านหน้าและด้านหลังเสมอ โดย C. Peirce ได้นำเสนอเรื่อง สัญลักษณ์ ไว้ว่า กล่าวว่ สัญลักษณ์ (Sign) หนึ่งๆ จะมีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (signified) การจะเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ ได้ การแต่งหน้าถือเป็นภาพลักษณ์ Symbol โดย สิริตากร ส่งน้อย (2555: 12) กล่าวว่ Symbol หรือ “สัญลักษณ์” เป็นเครื่องหมายที่แสดงถึง บางสิ่งบางอย่าง แต่มันไม่ได้คล้ายคลึงกับสิ่งที่มันบ่งชี้ความเชื่อมโยงของสัญลักษณ์กับของจริงที่อ้างถึงนั้นไม่ใช่ความเชื่อมโยงกันตามธรรมชาติแต่เป็นผลมาจากข้อตกลงทางสังคม (Social convention) และอาศัยการเรียนรู้ตัวอย่างเช่นภาษา เครื่องหมายจราจร เครื่องหมายทางคณิตศาสตร์

การแสดงจะสมบูรณ์ได้จึงจำเป็นต้องอาศัยการแต่งหน้าเพื่อช่วยเสริมสร้างและสื่อความหมาย ซึ่งอาจสื่อความหมายทางตรงหรือความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ตามจุดมุ่งหมายในเรื่องราวของการแสดงนั้นๆ จังหวัดศรีสะเกษได้มีการแสดงทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ “การแสดงสี่เผ่าไท” ถือเป็นการแสดงพื้นบ้าน โดย สุพรรณณี เหลือบุญชู (2541: 159) ได้กล่าวว่า ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ประเภทการฟ้อนรำในลีลานาฏศิลป์นั้น ทางอีสานใต้นับว่ามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนทั้งในด้านลีลาท่าทาง การแต่งกาย และดนตรีประกอบ “การแสดงสี่เผ่าไท” ถือเป็นการแสดงประจำปีของจังหวัดศรีสะเกษ การแสดงจะกล่าวถึงวิถีชีวิตประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละชนชาติ สี่เผ่า คือ เขมร ลาว ส่วยและเยอ ซึ่งถือเป็นกลุ่มชนชาติที่อยู่อาศัยในจังหวัดศรีสะเกษ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องชนชาติของ กาญจนา แก้วเทพ (2544) กล่าวว่า “ชนชาติ” จะไม่ใช่ลักษณะทางกายภาพเท่านั้น หากแต่จะใช้บรรดาคุณลักษณะอื่นๆ เช่น กลุ่มคนที่มีบรรทัดฐานร่วมกัน (Sharing norms) มีค่านิยม ความเชื่อ สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม และมีธรรมเนียมปฏิบัติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอันมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน

ชนชาติสี่เผ่า คือ เขมร ลาว ส่วย และเยอ ล้วนมีความเชื่อ ค่านิยม เกิดการสั่งสม ถ่ายทอด และสืบต่อ บนบรรทัดฐานของสังคมในแต่ละกลุ่มชนชาติที่แตกต่างกันไป สุพรรณณี เหลือบุญชู (2541: 2) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ ผลรวมของการสั่งสม สิ่งสร้างสรรค์ และภูมิธรรมภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอด สืบต่อกันมาของสังคม โดยรวมทั้ง ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความสามารถ ตลอดจนในภาพรวมของสมาชิกในสังคม เมื่อเกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้น เกิดการหล่อหลอมของคนในสังคม เกิดการเรียนรู้ ข้อตกลง เพื่อทำให้เกิดสิ่งที่เข้าใจตรงกัน โดยไม่ต้องมีความถามไถ่ๆตามมา หรือที่เรียกว่า “มายาคติ” ทางสังคมขึ้น โดย Roland Barthes (1915-1980) ได้กล่าวถึง มายาคติ (Myth) ไว้ว่าเป็นการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ ในทัศนะของ Barthes กระบวนการเปลี่ยนแปลง ลดทอน ปกปิด อำพรางฐานะของการเป็นสรรพสิ่งในสังคมให้กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาหรือเป็นธรรมชาติว่าเป็น กระบวนการสร้างมายาคติ (Mythologies) โดยเป็นความคิดที่คนส่วนมากยอมรับและสอดคล้องกับระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น ซึ่งมายาคติเหล่านี้คือตัวกำหนดการรับรู้ของสังคม และแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางกลุ่มชนชาติของจังหวัดศรีสะเกษได้อย่างชัดเจน

อัตลักษณ์เป็นคุณสมบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนที่แสดงออกถึงตัวตนหรือสำนึกที่บุคคลรับรู้ และรู้ตัวว่าเขาคือใคร มีลักษณะ วิถีชีวิต ค่านิยม ความคิด คติความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรมรวมไปถึง การแสดงออกทางสัญลักษณ์บางอย่างที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจและแสดงออกผ่านพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และปรากฏการณ์ทางสังคม และ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2544: 37) ได้ให้ความหมายทางชาติพันธุ์ไว้ว่า (Ethnic Identity) หมายความว่าสิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ รู้สึกร่วมกัน เป็นพวกเดียวกันและรู้สึกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามที่นำไปสู่ประเด็นของการตั้งโจทย์วิจัยว่าการ “สร้างมายาคติด้วยการแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมายในการสื่อแสดงสีเผ่าไท เพื่อเชิดชูอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้แนวคิด มายาคติ (Myth) เพื่อชี้ให้เห็นถึงมายาคติ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนชาติ และอีกประเด็นคือ วิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมายในการแสดงสีเผ่าไท จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีผลมาจากมายาคติของกลุ่มชนชาติ ว่ามีลักษณะอย่างไร โดยใช้แนวความคิด การสื่อความหมาย (Signification) เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงเทคนิคและวิธีการแต่งหน้าว่ามีวิธีการและลักษณะอย่างไร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “สร้างมายาคติด้วยการแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมายในการสื่อแสดงสีเผ่าไท เพื่อเชิดชูอัตลักษณ์ของชนชาติสีเผ่าไทในจังหวัดศรีสะเกษ

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมมายาคติทางด้านการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติสีเผ่าไท ในจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายด้วยวิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติสีเผ่าไท ในจังหวัดศรีสะเกษ

### ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จำกัดขอบเขตของงานวิจัย โดยศึกษาเฉพาะลักษณะการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติสีเผ่าไท คือ 1. การแสดง “รำเซียงซ่อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย 2. การแสดง “เรือมมะมั่วด” ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร 3. การแสดง “หมอลำเรื่อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และ 4. การแสดง “รำเซ็งสะโน” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ ในงานเทศกาลดอกคำวนบาน สืบสานประเพณีสีเผ่าไทยศรีสะเกษ เท่านั้น

### แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

#### แนวคิดมายาคติ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในแนวความคิดมายาคติของกลุ่มชนชาติ 4 เผ่าของจังหวัดศรีสะเกษ มายาคติที่เกิดขึ้นของกลุ่มชนชาติดังกล่าวเกิดจากวัฒนธรรมที่ถูกสั่งสม ถ่ายทอดและสืบต่อจากวัฒนธรรมของชนชาติทางสังคม ถูกหล่อหลอมให้เกิด “มายาคติ” ขึ้นในสังคมที่มีความใกล้เคียงกันทางด้านบรรทัดฐานและบริบททางสังคมร่วมกัน โดยมายาคติ คือ เป็นความคิดที่คนส่วนมากยอมรับและสอดคล้องกับระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น ซึ่งมายาคติเหล่านี้คือตัวกำหนดการรับรู้ของสังคม

Roland Barthes (1972) ได้ให้ความหมาย มายาคติไว้ว่า มายาคติ หมายถึง การสื่อความหมายที่ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “ความหมายใดความหมายหนึ่ง” ด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรม และถูกกลบเกลื่อนให้ไปรับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ โดยทำให้คนในสังคมวัฒนธรรมนั้น ค้นเคยกกับความหมายของสิ่งที่ว่านั้นเสียโดยไม่ทันสังเกตหรือตั้งคำถามว่าความหมายนั้นๆ เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นทางวัฒนธรรมและเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นค่านิยมที่ทุกคนในสังคมยึดถืออยู่เป็น “ธรรมชาติ” หรือเป็นไปตามสามัญสำนึกสรรพสิ่งในสังคมนิยมล้วนเป็นสัญลักษณ์ด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการแสดงภาพถ่ายภาพวาดและภาพยนตร์สิ่งเหล่านี้ล้วนวนเวียนรอบๆตัวเราเป็นสิ่งที่ถูกสร้างความหมายขึ้นมาในการรับรู้ของเรา ดังนั้น สิ่งเหล่านี้มีความหมายพวกมันจึงไม่ต่างอะไรจากภาษาพูดและภาษาเขียนที่เราใช้สื่อสารกัน เพียงแต่สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สัญลักษณ์ทางภาษาเท่านั้นเอง

### แนวคิดการแต่งหน้า

การแต่งหน้าถือเป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญเป็นการสื่อความหมายด้วยการใช้การแต่งหน้า ทว่าการที่จะเข้าใจการแต่งหน้าที่ถูกต้องได้ ลักษณะโครงสร้างของใบหน้าก็ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เช่นเดียวกัน ตามที่ Rudolf Herbert (1980) ได้กล่าวว่า ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงสร้างกะโหลกศีรษะของมนุษย์ ลักษณะกล้ามเนื้อใบหน้าและลำคอ นับเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความสำเร็จของนักแต่งหน้า ลักษณะโครงสร้างทั้งหมด อาจส่งผลต่อการสร้างภาพใบหน้าของคนในแต่ละแบบได้ และ Diego Dalla Palma (1988) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงหน้าก่อนการแต่งหน้าไว้ว่า โดยปกติแล้วจะมีรูปของโครงสร้างใบหน้าหน้าที่แตกต่างกันอยู่ 3 แบบ คือ Caucasoid (โครงสร้างใบหน้าพวกตะวันตก) Negroid (โครงสร้างใบหน้าพวกผิวดำ) Mongoloid (โครงสร้างใบหน้าพวกเอเชีย)

นอกเหนือจากการวิเคราะห์โครงหน้าแล้ว สาธิตา เตชะภัทรพร (2541: 18) ยังกล่าวว่าการสร้างสรรค์และการนำเสนอในการแต่งหน้า ก็เหมือนศาสตร์ต่างๆไปที่จะต้องมีส่วนนำหลักเกณฑ์นำมาใช้ในการแต่งหน้าเป็นแนวทางที่ใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการสร้างสรรค์ หากใบหน้ามนุษย์เปรียบเสมือนกับผืนผ้าใบที่ใช้ในการเขียนภาพ การแต่งหน้าย่อมเป็นงานศิลปะเหมือนการวาดรูปหลักขององค์ประกอบศิลป์ที่ใช้ในงานศิลปะจำ요มนำมาใช้ในการแต่งหน้าเพื่อเป็นหลักในการสร้างสรรค์บนใบหน้าได้เช่นกัน โดย กฤษณ์ คำนนท์ (2552: 18) กล่าวว่า องค์ประกอบทางศิลปะเช่น เส้น (Line) สี (Color) รูปร่างและรูปทรง (Form & Shape) ลักษณะผิว (Texture) แสงเงา (Light & Shadow) เข้ามาประยุกต์ใช้การสื่อความหมายของการแต่งหน้า โดยทำให้เข้าใจถึงการประกอบสร้างสาร (Message) หรือตัวบท (Text) ที่มีการผสมรวมเอาเครื่องหมายต่างๆ หรือสัญลักษณ์ (Sign) ผ่านการใช้รหัส (Code) ในการจัดการความหมายจนเกิดเป็นการแต่งหน้าภายใต้บริบทของการแสดงในการแสดงสีเฝ้าไท จังหวัดศรีสะเกษ

### แนวคิดการละเล่นพื้นเมือง (การแสดงสี่เฝ้าไท)

การแสดงสี่เฝ้าไท จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากการแสดงได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ จึงก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติในจังหวัดศรีสะเกษ โดย Brake (1980) กล่าวว่า วัฒนธรรมย่อยเป็นเสี้ยวหนึ่งของวัฒนธรรมชาติ (Nation Culture) โดยมีการสร้างภาพลักษณ์ ค่านิยม และพฤติกรรมเฉพาะกลุ่มที่มีความแตกต่างออกไปจากวัฒนธรรมชาติหลักของคนส่วนใหญ่ในสังคม และกาญจนา แก้วเทพ (2544: 534) กล่าวถึงวัฒนธรรมย่อยกลุ่มชนชาติ (Ethnic) ไว้ว่า “เชื้อชาติ” เป็นการใช้คุณลักษณะทางร่างกาย เช่นสีผิว เป็นเกณฑ์ในการลดทอนและตัดลึงกลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยแนวคิดเรื่องชนชาติจะไม่ใช้ลักษณะทางกายภาพดังกล่าว หากแต่จะใช้บรรดาคุณลักษณะอื่นๆ เช่นกลุ่มคนที่มีบรรทัดฐานร่วมกัน (Sharing norms) มีค่านิยม ความเชื่อ สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม และมีธรรมเนียมปฏิบัติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอันมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนานที่ทำให้เห็นได้ว่ามีลักษณะทาง “ชนชาติ” ที่แตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ของสังคม

การแสดงสี่เฝ้าไท ถือเป็นวัฒนธรรมกลุ่มย่อย โดยวัฒนธรรมมีการสังสม ถ่ายทอดและสืบต่อจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง เช่นวัฒนธรรมทางภาษา ความเชื่อ ค่านิยม การอยู่อาศัย การใช้ชีวิต การแต่งกาย และการละเล่นการแสดง การแสดงสี่เฝ้าไทถือเป็นการแสดงพื้นบ้าน จุดเริ่มต้นของการแสดงพื้นบ้านเกิดจากการละเล่นพื้นบ้านของกลุ่มคน กลุ่มชนชาติที่มีความสัมพันธ์กันสังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน โดย ปัทมาพร ชเลิศเพชร (2542: 1) ได้กล่าวว่า การละเล่นพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมของมนุษย์ที่ในสังคมทุกแห่งทุกคนต้องมีกิจกรรมรื่นเริงสัมพันธ์กัน เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในกลุ่มชน และเพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการตรากตรำทำงาน การละเล่นพื้นบ้านยังเป็นผลสะท้อนทางสังคมให้เข้าใจถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม คติความเชื่อ และการเคลื่อนย้ายของเผ่าพันธุ์ในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย และสุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2528: 1) ได้อธิบายการละเล่นพื้นเมือง หมายถึง การละเล่นรื่นเริงหรือมหรสพ ซึ่งจัดแสดงด้วยความสำเร็จของผู้เล่น แต่งเน้นอารมณ์ของผู้ชมเป็นสำคัญ มีผู้แสดงหรือคณะแสดงเป็นฝ่ายให้ความบันเทิง และมีผู้ชมซึ่งไม่อาจกำหนดตัวหรือจำกัดจำนวนเป็นฝ่ายรับความบันเทิง หรืออาจร่วมกันทั้งสองฝ่าย การละเล่นพื้นเมือง แต่ละอย่างมีรูปแบบการแสดง และมีการสืบทอดรูปแบบหลักต่อๆ กันมา โดยธิดา โมสิกรัตน์ (2533: 657) มีความคิดเห็นสอดคล้องคือ การละเล่นพื้นบ้าน เป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่ปรากฏในทุกท้องถิ่น แต่มีรูปแบบแตกต่างกันเพื่อแสดงถึงลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้น “การแสดงสี่เฝ้าไท” เขมร ลาว ส่วยและเยอ จึงถือเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเครื่องบอกถึงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์แต่ละกลุ่มชนชาติ ในจังหวัดศรีสะเกษ

### แนวคิดอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Identity)

อัตลักษณ์ เป็นหัวข้อหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจศึกษาในแวดวงวิชาการในปัจจุบัน โดยเฉพาะนักวิชาการยุคหลังสมัยใหม่ อัตลักษณ์เป็นการอธิบายถึง “กระบวนการกลายเป็นตัวตน” ของบุคคล

ที่ถูกประกอบสร้างจากสังคมภายหลัง อัตลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับคนคนนั้น แต่เป็นการได้รับการให้ความหมายจากการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ดังนั้น การศึกษาอัตลักษณ์จึงมุ่งตอบคำถามที่ว่า “เราคือใครและเราต่างจากคนอื่นอย่างไร” ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราารู้สึกว่า เป็นพวกเดียวกัน และคนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551 หน้า 688)

Kathryn Woodward (1997 อ้างถึงใน อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) ซึ่งกล่าวว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่เรารู้ตัวเองว่า เราคือใคร และเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ตลอดจนโลกที่แวดล้อมตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์คือสิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา และใครที่แตกต่างจากเรา กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เกิดจากการนิยามว่าตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นในสังคมอย่างไร และใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออกอัตลักษณ์

อัตลักษณ์มีความหมายเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และคุณค่าที่ติดตามมากับความเป็นสามี-ภรรยาความเป็นศิษย์-อาจารย์ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของสัญลักษณ์ด้วยอัตลักษณ์ (Identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่นโดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (Awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือการระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไรและ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น (อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาใช้ในการทำความเข้าใจถึงการแสดงตัวตนและการแสดงอัตลักษณ์ด้วยการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสีเฝ้าไท จังหวัดศรีสะเกษ

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) คือ ประชาชนชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย เขมร ลาว และเยอที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและความชำนาญเกี่ยวกับการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสีเฝ้าไท จำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ละ 3 คน ทั้งนี้ ใช้การสังเกตแบบเป็นผู้สังเกตโดยสมบูรณ์ (Complete observation) ผสมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต (Participant as-observation) (Participant as-observation) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้วิธีการในการตรวจสอบข้อมูล คือ การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และการเฝ้าสังเกตการณ์แต่งหน้าในสื่อการแสดงต่างๆ ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อย่างต่อเนื่องเป็นช่วงระยะเวลาานาน (Prolonged engagement) เพื่อรวบรวมมายาคติทางด้านการ



แต่งหน้าและการสื่อความหมายด้วยวิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติ  
สี่เผ่าไทในจังหวัดศรีสะเกษ

## ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การสร้างมายาคติด้วยการแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมายในการสื่อการแสดง  
สี่เผ่าไท เพื่อเชิดชูอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมาย  
ในการสื่อการแสดงสี่เผ่าไท และเพื่อแสดงให้เห็นถึงมายาคติและวิธีการในการแต่งหน้าในสื่อการแสดง  
สี่เผ่าไท ดังนี้

1. มายาคติทางด้านการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติสี่เผ่าไท ในจังหวัดศรีสะเกษ  
การแต่งหน้าในสื่อการแสดงสี่เผ่าไทถือเป็นการสร้างภาพลักษณ์ (Image) ให้กับนักแสดง  
ในสื่อการแสดงสี่เผ่าไท คือ “*ร่ำเซียงซ่อง*” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย “*เรือมมะมั่วด*” ของกลุ่มชาติพันธุ์  
เขมร “*หมอลำเรือ*” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และ “*ร่ำเซ็งสะไน*” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ ได้ชี้ให้เห็นถึง  
มายาคติทางด้าน “ความงาม” ในการสื่อความหมายของการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสี่เผ่าไทได้แสดง  
ให้เห็นอรรถของการสื่อสาร (Metacommunication) คือ การสร้างความคมชัด โดดเด่นและชัดเจน  
ให้กับใบหน้านักแสดง ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้รหัสของการแต่งหน้าที่มีความสั้นไหล ไม่หยุดนิ่งและ  
ความเป็นพลวัตอย่างยิ่ง และเป็นการตอกย้ำให้เห็นชัดเจนในลักษณะของภาพตายตัว (Stereotype)  
ของการแต่งหน้า “นางรำ” ที่ถูกนำเสนอบุคลิกลักษณะ การแต่งหน้า และความเชื่อซึ่งถูกสร้างสม  
อย่างซ้ำๆ ของสื่อเป็นเวลายาวนาน ดังนั้นการแต่งหน้าในการแสดงสี่เผ่าไทของจังหวัดศรีสะเกษจึงถือ  
เป็นวัฒนธรรมที่มีการสั่งสม ถ่ายทอดและสืบต่อจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคติ  
ความเชื่อ วิถีชีวิต ค่านิยม ฯลฯ ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมและวัฒนธรรมของ  
จังหวัดศรีสะเกษ

2. การสื่อความหมายด้วยวิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติสี่  
เผ่าไท ในจังหวัดศรีสะเกษ มีลักษณะดังต่อไปนี้

การสื่อความหมายด้วยวิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติ  
สี่เผ่าไท ในจังหวัดศรีสะเกษ จำเป็นต้องอาศัยวิธีการ เทคนิค และโครงสร้างของการแต่งหน้า  
หรือขั้นตอนของการแต่งหน้า คือ 1. การรองพื้น 2. การไฮไลท์ 3. การเชดดิ้ง 4. การทาแป้งฝุ่น  
5. การเขียนคิ้ว 6. การปิดมาสคาร่าคิ้ว 7. การเขียนขอบตา 8. การทาอายแชโดว์ 9. การปิดมาสคาร่า  
10. การติดขนตาปลอม 11. การปิดแก้ม และ 12. การทาปาก และผนวกรวมกับองค์ประกอบ  
ทางศิลปะ เช่น สี เส้น น้ำหนักและแสงเงาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการแต่งหน้า ซึ่งไม่ได้มีมาตรฐานหรือ  
กฎเกณฑ์ที่ตายตัวมากำหนดลักษณะของการแต่งหน้า โดยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ลักษณะการแต่งหน้า	วิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชนชาติ สี่เผ่าไท ในจังหวัดศรีสะเกษ
 <p>ภาพที่ 1 การแต่งหน้านักแสดง “รำเซียงซ็อง”</p>	<p>การแต่งหน้าของนักแสดง “รำเซียงซ็อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย วิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าโดยใช้เส้น สี รูปทรง ลักษณะผิว และแสงเงา โดยทั้งหมดจะเน้นที่ความชัดเจน</p>
 <p>ภาพที่ 2 การแต่งหน้านักแสดง “เรียมมะมวด”</p>	<p>การแต่งหน้าของนักแสดง “เรียมมะมวด” ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร วิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าโดยใช้เส้น สี รูปทรง ลักษณะผิว และแสงเงา โดยทั้งหมดจะเน้นที่ความคมชัด ฉูดฉาด และโดดเด่น</p>
 <p>ภาพที่ 3 การแต่งหน้านักแสดง “หมอลำเรื่อง”</p>	<p>การแต่งหน้าของนักแสดง “หมอลำเรื่อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว วิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าโดยใช้เส้น สี รูปทรง ลักษณะผิว และแสงเงา โดยทั้งหมดจะเน้นที่ความอ่อนหวานบนใบหน้า โดย ทั้งหมดต้องแต่งให้คมชัดและคมเข้ม</p>
 <p>ภาพที่ 4 การแต่งหน้านักแสดง “รำเซ็งสะไน”</p>	<p>การแต่งหน้าของนักแสดง “รำเซ็งสะไน” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ วิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าโดยใช้เส้น สี รูปทรง ลักษณะผิว และแสงเงา โดยทั้งหมดจะเน้นที่ความฉูดฉาด สดใสและคมชัด</p>

การสื่อความหมายด้วยวิธีการและเทคนิคการแต่งหน้าในสื่อการแสดง “รำเซียงซ็อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย “เรียมมะมวด” ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร “หมอลำเรื่อง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และ “รำเซ็งสะไน” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ ล้วนมีลักษณะที่มีความเชื่อมโยงกันและผสมผสานร่วมกัน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับความสวยงามเพื่อสร้างความคมชัด โดดเด่นและชัดเจนให้กับใบหน้านักแสดง

เนื่องด้วยการแต่งหน้าในการแสดงทั้งหมดจำเป็นต้องงานร่วมกับแสงไฟในการแสดง หากแต่งหน้าให้มีลักษณะที่เป็นธรรมชาติ เมื่อใบหน้ากระทบกับแสงไฟจะทำให้ใบหน้าแลดูซีดเซียว หม่นหมอง ไม่สดใสและนำไปสู่ความไม่สวยงาม ดังนั้นผู้เป็นช่างแต่งหน้าจึงต้องควรตรวจสอบผลงานการแต่งหน้าเมื่อแสดงอยู่กับแสงไฟเพื่อให้เกิดความสวยงาม ทั้งนี้ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการแต่งหน้านักแสดงในสื่อการแสดง คือ ประเทศไทยมีลักษณะสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น (Tropical Climates) จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องสำอางที่มีคุณสมบัติกันน้ำ ซึ่งจะช่วยให้ใบหน้าของนักแสดงมันเยิ้มและหลุดลอกออก เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นลักษณะการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสีเผ่าไท จังหวัดศรีสะเกษ ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการดำรงอยู่ร่วมกันในลักษณะของเกื้อกูล ผสมผสาน และสร้างสรรค์ร่วมกันที่ในวิธีการและเทคนิคของการแต่งหน้า โดยเป็นการผสมรวมกันของสิ่งที่แตกต่างกันที่อยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ดังเช่นหลักปรัชญาแห่งความสมานฉันท์ (Philosophy of Symbiosis) ของ Kisho Kurokawa (1994) (อ้างถึงใน กฤษณ์ ทองเลิศ, 2545: 30) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาแห่งความสมานฉันท์ ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันขององค์ประกอบที่แตกต่างกันแม้แต่องค์ประกอบที่เป็นคู่ตรงข้าม ทั้งนี้การดำรงอยู่ร่วมกันขององค์ประกอบที่แตกต่างกันดังกล่าวในทัศนะนี้ เป็นไปในลักษณะของการเสริมสร้าง การร่วมมือกัน การเพิ่มพลังใหม่แก่กันและกัน ไม่หักล้างกัน ทั้งนี้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานที่น่าสนใจประการหนึ่งตามหลักปรัชญานี้คือ รูปแบบของการสร้างสรรค์งานแบบผสมผสานองค์ประกอบที่แตกต่างกัน (hybrid) หรือเรียกว่า วัฒนธรรมแบบพันทาง (Mongrel Culture) โดยหมายถึงการรวมความหลากหลายขององค์ประกอบต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยที่องค์ประกอบที่มาอยู่ร่วมกันต่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของตนเอง

### อภิปรายผลการวิจัย

การแต่งหน้าของนักแสดงในสื่อการแสดงสีเผ่าไท จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการสื่อความหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และเชื่อมโยงในการสื่อความหมายกับผู้คนที่มิรหัส (Code) อันเปรียบเสมือนข้อตกลง คติความเชื่อ ค่านิยมรวมถึงบรรทัดฐานของสังคมที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกัน โดยสอดคล้องกับ กฤษณ์ คำนนท์ (2552: 18) กล่าวว่า การประกอบสร้างสาร (Message) หรือตัวบท (Text) ที่มีการผสมรวมเอาเครื่องหมายต่างๆ หรือสัญลักษณ์ (Sign) ผ่านการใช้รหัส (Code) ในการจัดการความหมายจนเกิดเป็นการแต่งหน้า

ในส่วนของการแต่งหน้าในสื่อการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ ล้วนมีลักษณะเป็นมายาคติทางวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญในด้าน “ความงาม” ทำให้คนเข้าใจว่าการแต่งหน้าเพื่อการแสดงนั้นต้องเน้นเพียงแค่มิติแห่งความงาม โดยสอดคล้องกับ Roland Barthes (1972) กล่าวว่า มายาคติ หมายถึงการสื่อความหมายที่ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “ความหมายใดความหมายหนึ่ง” ด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมและถูกกลบเกลื่อนให้ไปรับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ โดยทำให้คนในสังคมวัฒนธรรมนั้น

คุ้นเคยกับความหมายของสิ่งที่ว่านั้นเสียโดยไม่ทันสังเกตหรือตั้งคำถามว่าความหมายนั้นๆ เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นทางวัฒนธรรมและเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นค่านิยมที่ทุกคนในสังคมยึดถืออยู่เป็น “ธรรมชาติ” หรือเป็นไปตามสามัญสำนึกสรรพสิ่งในสังคมนิยมล้วนเป็นสัญญาด้วยกันทั้งสิ้น

ทั้งนี้ การสร้างมายาคติในการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสีผิวทา จังหวัดศรีสะเกษ ได้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของการแต่งหน้าที่มีร่วมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย เขมร ลาว และเยอ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดและแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอิงอาศัยกับธรรมชาติ ซึ่งการแต่งหน้าล้วนมีวิธีการและเทคนิค โดยอาศัยโครงสร้างของการแต่งหน้าและองค์ประกอบทางศิลปะที่แตกต่างกันออกไปใน โดยสอดคล้องกับแนวความคิดการเล่นพื้นบ้านของ ธิดา โมสิกรัตน์ (2533: 657) ที่กล่าวว่ามีความคิดเห็นสอดคล้อง คือ การเล่นพื้นบ้าน เป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่ปรากฏในทุกท้องถิ่น แต่มีรูปแบบแตกต่างกันเพื่อแสดงถึงลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ดังนั้นการแต่งหน้าในการสื่อการแสดงสีผิวทาของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย เขมร ลาวและเยอเปรียบเสมือนเป็นวัฒนธรรมที่มีการสะสม สืบทอด และถ่ายทอดจากคนรุ่นสู่รุ่น โดยการแต่งหน้าเป็นสิ่งที่สะท้อนและเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ ในลักษณะของพหุวัฒนธรรมที่ถือเป็นอัตลักษณ์ร่วมกันของจังหวัดศรีสะเกษ ได้อย่างชัดเจน

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้เป็นช่างแต่งหน้าจึงต้องควรตรวจสอบผลงานการแต่งหน้าเมื่อแสดงอยู่กับแสงไฟเพื่อให้เกิดความสวยงาม ทั้งนี้ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการแต่งหน้านักแสดงในสื่อการแสดง คือ ประเทศไทยมีลักษณะสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เครื่องสำอางที่มีคุณสมบัติกันน้ำ ซึ่งจะช่วยให้ใบหน้าของนักแสดงมันเยิ้มและหลุดลอกออกเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานที่มีประสิทธิภาพ

### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาการสร้างมายาคติด้วยการแต่งหน้าเพื่อสื่อความหมายในการสื่อการแสดงสีผิวทา เพื่อเชิดชูอัตลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ ได้ศึกษาเพียงมิติของการแต่งหน้าในสื่อการแสดงในงานเทศกาลดอกคำวนวนาน สืบสานประเพณีสีผิวทาไทยศรีสะเกษเท่านั้น หากแต่ยังมีการแต่งหน้าในสื่อการแสดงอื่นๆ อีกมากมายที่มีการคิดค้น ผสมผสานและประกอบสร้างความหมายขึ้นโดยล้วนแล้วแต่มีความน่าสนใจ ความสำคัญและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ควรศึกษาเพื่อทำให้เข้าใจและสืบทอดถึงวิธีการและเทคนิคของการแต่งหน้าให้ดำรงอยู่คู่กับการแสดงต่างๆ ในวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษได้ การวิจัยในครั้งนี้อาจเสนอเพียงการสร้างมายาคติของการแต่งหน้าในฐานะผู้ส่งสาร แต่ไม่ได้กล่าวถึงผลกระทบต่อผู้รับสารที่รับชมการแต่งหน้าในสื่อการแสดงสีผิวทา ซึ่งเป็นประเด็น

ที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปพัฒนาและต่อยอด เพื่อสร้างองค์ความรู้และการผลิตงานสร้างสรรค์ทางด้านนิเทศศาสตร์อีกต่อไป

### บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กฤษณ์ ทองเลิศ. (2545). **การผสมผสานรูปแบบ การสื่อความหมายและจินตสภาวะของผู้รับสารเป้าหมาย ที่มีต่องานภาพถ่ายกับลายลักษณ์อักษรในงานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2544). **แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็น ไทย. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย**. 22-23 มีนาคม 2544. เชียงใหม่: ห้องช่างกระโรงแรมเชียงใหม่ออกคิด.
- ธิดา โมสิกรัตน์. (2533). **“การละเล่นพื้นบ้านของไทย,” ในเอกสารการสอนชุดวิชาศิลปะการละเล่นและการแสดงพื้นเมืองของไทย หน่วยที่ 9-15. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). **การปฏิวัติสัญลักษณ์ของโซซูร์เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสม์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ประมะ สตะเวทิน. (2533). **หลักนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร. (2542). **ซีละ : การละเล่นพื้นเมืองภาคใต้. โครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนพรรษา ๖ รอบ. สถาบันราชภัฏสงขลา.**
- โรลิ่งด์ บาร์ตส์. (2544). **มายาคติ Mythologies**. (ฉบับแปลโดยวรรณพิมล อังคศิริสรรพ). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สาธิตา เตชะภัทรพร. (2541). **บทบาทของการแต่งหน้าในฐานะเป็นส่วนขยายความรู้สึกทางด้านจิตใจในสื่อ วิทยุโทรทัศน์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิรตากร ส่งน้อย. (2555). **การวิเคราะห์ฉากในละครโทรทัศน์เรื่องเสาร์ 5 ของ ฉลอง ภักดีวิจิตร**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุทวิชงค์ พงศ์ไพบุลย์. (2528). **การละเล่นพื้นเมืองภาคใต้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เฉลิมนิจ.
- สุพรรณณี เหลือบุญชู. (2541). **ดนตรีละศีลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติสาขาสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Barthes, R. (1972). translated by Annette Lavers. **Mythologies**. London: Paladin.
- Brake, M. (1980). **The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures**. London, Routledge, Kegan & Paul.
- Herbert, R. (1980). **kryolan theatrical makeup manual**. munich: Kryolan Gmbtt.
- McLuhan, M. (1964). **Understanding Media : The extension of man**. Newyork: A Signet Book. New American library.
- Palma, Diego Dalla. (1988). **Makeup Artist's Handbook for Stage, Screen & Video**. New York: Sterling Publisg.
- Planalp, S. (1998). **Communicating emotion in everyday life: Cues, channels and processes**. In P. A. Andersen & L. K. Guerrero (Eds.), *The handbook of communication and emotion: Research, theory, applications and contexts* (pp. 29-48). New York, NY: Academic Press.
- Woodward, K. (1997). **Identity and difference**. London: SAGE.